

KÜLTÜREL MİRAS OLAN CAMİLERDE AHŞAP SÜSLEME TEKNİKLERİ

Yazar

EVREN OSMAN ÇAKIROĞLU

BİDGE Yayınları

**KÜLTÜREL MİRAS OLAN CAMİLERDE AHŞAP SÜSLEME
TEKNİKLERİ**

Yazar: EVREN OSMAN ÇAKIROĞLU

ISBN: 978-625-372-754-3

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 30.06.2025

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara

İçindekiler

Giriş.....	4
İç ve Dış Mekânda Ahşap Süslemeler ve Motifler	10
Bitkisel Motifler	10
Geometrik Motifler	10
Ahşap Süsleme Programında Kullanılan Teknikler	13
Ahşap Oymacılık Tekniği	13
Ahşap Kabartma (Röliyef) Tekniği	17
Kündekârı Tekniği.....	19
Kakma (Marketri) Tekniği	29
Kalemişi Süsleme Tekniği.....	31
Çıtakari Süsleme Tekniği	35
Edirnekari Süsleme Tekniği	36
Ahşapta Mukarnas Süslemesi	38
Sonuçlar	41

Giriş

Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemi camilerinde ahşap oldukça fazla kullanım yerine sahiptir. Bunun yanı sıra başka yapılarda ve evlerde de kullanılmaktadır. Dini mekânlarda çoğunlukla mihrap, kapı, pencere kanatları, sütun direkleri, vaiz kürsüsü, tavanda ve minberde ahşap malzeme görülmektedir. Anadolu Selçuklu, beylikler ve Osmanlı döneminde geometrik ve bitkisel motiflerin başta olmak üzere birçok motifin ahşap ile uygulanma teknikleri kullanılarak muazzam eserler oluşturulmuştur. Yıllarca süren ve bugünlere kadar gelen ahşap malzemeli bu eserlerin dönemin koruma yöntemleri ve ahşap süsleme programında uygulanan teknikleri ile dikkat çekmektedir. Ağaç malzeme seçiminin önemli olduğu, kullanım yeri ve amacına göre belirlenen ağaç türünün doğal dayanımı da hesaba katılarak yapılan eserler asırlar boyunca doğal görünümünü korumuşlardır. Günümüzde halen bu ahşap yapılar ilk günkü gibi kullanılmaktadır.

12. ve 13. Yüzyıl Selçuklular dönemi ile başlayan ahşap eserlerin en güzel örnekleri farklı ahşap süsleme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Kündekâri ve oymacılık tekniği bu döneme damgasını vuran önemli ahşap süsleme tekniklerindendir. Sonraları Beylikler ve Osmanlı dönemi içerisinde bu teknikler geliştirilerek birçok esere uygulanmıştır. Osmanlı döneminde tezyinata çok önem verilmekte ve bu süsleme programlarına uyularak bitkisel, geometrik ve yazı tezyinatı etrafında oldukça fazla eserler elde edilmiştir (Söğütü & ark., 2014:50). Anadolu Selçuklu dönemini takip eden dönemlerde Osmanlının etkisi birçok eserde karşımıza çıkmaktadır.

Bilhassa erken dönem Osmanlıların eserlerinde Selçukludan gelen oymacılık başta olmak üzere birçok ahşap süsleme tekniği tezyinatta geometrik, bitkisel ve yazılarda kufi, sülüs olarak

uygulanmaktadır. Ayrıca klasik dönem Osmanlı eserlerinde 15. Yüzyılın ortalarından sonra “kakma” adı verilen süsleme tekniği etkili olmaktadır.

Ahşap malzemenin kullanımı, Anadolu Selçuklu dönemi cami mimarisinde yapının hepsinde veya bazı donatı elamanlarında incelikle süsleme teknikleri uygulanarak elde edilmiştir. Cami ahşap unsurlarından minber Anadolu Selçuklu döneminde çok önem verilen, geometrik ve bitkisel süslemelerin en etkili biçimde uygulandığı kısımdır. Ayrıca mihrap, kapı ve pencere kanatlarında da rastlanılan ahşap süsleme, dönemin en güzel örneklerini vermektedir. Şimdilerde Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde sergilenen birçok eser bulunmaktadır. Bunlardan Ahi Elvan Cami pencere kanatlarında oyma tekniği kullanılarak palmet, kıvrımlı dallar ve yaprak motifleri görülmektedir. Resim 1’de Ahi Elvan Cami pencere kanatları gösterilmektedir.

Çoğunluğu ahşaptan yapılan Anadolu Selçuklu Dönemi minberleri, ahşap süsleme sanatını ve tekniklerini en güzel biçimde ortaya çıkaran yapılardır. Bu eserlerde uygulanan teknikler ve döneme özgü motifli bezemeler ilerki dönemlere örnek niteliğinde bir üslup oluşturacaktır. Beylikler ve Erken Osmanlı döneminde bu etki kendini belli etmiştir. Tablo1’de ahşap kullanımının Anadolu Selçuklu dönemi camilerinde uygulanma yerleri gösterilmektedir.

Tablo 1 Anadolu Selçuklu dönemi camilerindeki ahşap kısımlar

Camiler	Minber	Kapı	Tavan	Sütun
Afyonkarahisar Ulu Camii				
Amasya Burmalı Minare Camii				
Amasya Gök Medrese Camii				
Ankara Arslanhane Camii				
Ankara Kızılbaş Camii				
Ankara Kuyulu (Hoca Paşa) Camii				
Ankara Muhyiddin Mesud Camii				
Çorum Muzaffer Paşa Camii				
Elazığ Harput Ulu Camii				
Eskişehir Sivrihisar Ulu Camii				
Kastamonu Atabey Gazi Camii				
Kayseri Develi Ulu Camii				
Kayseri Huand Hatun Camii				
Kayseri Lala Muslihiddin Camii				
Kayseri Ulu (Sultan) Camii				
Konya Alaaddin Camii				
Konya Sahip Ata (Lârende) Camii				
Mardin Ulu Camii				

Kaynak: (Aslan, 2017).

Resim 1 Ahi Elvan Cami pencere kanatları

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Dönemin en güzel örneklerinin oluşturulduğu kısımlardan biri de ahşap pencerelerdir. Bu pencere kanatlarında oymacılık tekniği titizlikle uygulanmıştır. Daha çok minberlerde, ahşap kapılarda gördüğümüz bu çeşit ahşap süslemelere pencerelerde de rastlanılmaktadır. Resim 2’de Ankara Hacı Hasan (öğlen) Cami kapısının oymalı süslemeleri gösterilmektedir.

Resim 2 Ankara Hacı Hasan (öğlen) Cami kapısı 13. Yüzyıl

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Osmanlı Dönemi Camilerinde genel olarak ahşap malzeme çoğunlukla ana kapı kanatlarında ve pencerelerde kullanılmaktaydı. Kündekâri tekniği bu dönemde çok uygulanmıştır.

Ağaç malzemenin seçimi cami yapımında ve süslemelerinde önem arz etmektedir. İç ve dış mekân uygulamalarında ağaç türünün uygun seçilmesi ve işlenebilme kabiliyetinin iyi olması gerekmektedir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde uygun ağaç türünün seçilmesi, kurutma koşullarının iyi yapılması ve ahşap süsleme tekniklerine uygun işlemler yapılması sonucu oluşturulan ahşap eserlerin günümüzde halen dayanıklı oldukları ve işlevselliğini muhafaza ettikleri görülmektedir. Caminin inşası, minber, mihrap, pencere kanatları, kapılar ve vaiz kürsülerinde kullanılacak olan ağaç türü titizlikle seçilip birçok aşamadan geçirilerek uygulama işlemleri yapılmaktaydı. Ağaç türünün iç ve dış mekân için uygunluğuna göre seçim işlemleri yapılmaktadır. Genel olarak iç koşullarda armut, ceviz, kiraz ve şimşir tercih edilmektedir. Dönemin minberlerine bakıldığında çoğunda ceviz ağacının kullanıldığı bilinmektedir. Ceviz ağacının bu minberlerde tercih edilmesinin en önemli nedenleri; işlenebilme kabiliyetinin yüksek olması, kolay temin edilebilmesi, sertlik derecesinin orta

düzeyde olması, yüksek özgül ağırlık, lifleri daha sık, uygun anatomik yapıda dağınık traheli olması, üst yüzey işlemlerinin iyi olması, yapışma ve bağlantı durumlarının kaliteli olması, renginin çekici olması, oymacılık işlemleri için uygun olması ve estetik-doğal görünümü olarak bilinmektedir. Bu iyi özelliklerinin dışında bir de “çalışma” yani ağaç malzemesinde daralıp genişleme oranlarının yüksek olmasından dolayı bazı sorunlar oluşturmaktadır. Bu yüzden genellikle iç mekân koşullarında tercih edilmektedir. Ayrıca armut ağacı da dönemde çok tercih edilen ağaç türlerindendir. Kahverengi ve açık kırmızımsı bir renge sahip olup orta sertlikte sık dokulu bir yapısı vardır. Rutubetli ortamlar için çok uygun değildir ve en çok künde-kârî tekniğinde tercih edilmektedir.

Kiraz ağacından elde edilen ahşap malzemenin öz odunu açık kırmızımsı kahverengi, diri odun kısmı sarımsı pembe rengine olduğu için çok fazla tercih edilmektedir. İç mekân koşulları için çok uyumlu olmasına karşın sert oduna sahip olduğundan işlenme kabiliyeti biraz düşüktür. Bunun yanı sıra şimşir ahşap malzemesi de kalifiye işçiliklerde, dayanıklılığı ve diri odun ile öz odun arasındaki renk farklılığının olmamasından dolayı tercih edilmektedir.

Minberlerin iç mekân koşullarında ağaç malzemesinin seçimi önem arz etmektedir. Minber Camilerde en gözde yerde oldukları ve hutbenin buradan verilmesi gibi öneminden ötürü güzel görünümde oluşturulmaktadır. Burada sanatsal işlemler ve ahşap süsleme tekniklerinin en nadide eserleri verilmektedir. Görünümü ve işlenme özellikleri iyi, dekoratif özellikleri mükemmel olan abanoz, gül, maun, dişbudak ve meşe gibi sert ağaçların dış mekânda kullanılmalarının yanında iç mekân koşullarında minberlerde de kullanıldıkları bilinmektedir. Sert ve dayanıklı malzemesi olan Abanoz; oymacılık, kakma, künde-kârî gibi tekniklerde kullanılmaktadır. Diri odunu pembe açık kırmızı, öz odun kısmı ise kahverengi renktedir. Türklerin en önemli ve muazzam ahşap süsleme tekniklerinden biri olan künde-kârînin uygulanmasında ağaç

türünün seçiminde titiz davranılmıştır. Ağaç malzeme olarak armut, sedir, abanoz, ceviz, gül ve elmadan yararlanılmıştır.

İç ve Dış Mekânda Ahşap Süslemeler ve Motifler

İç mekânda bulunan minber, mihrap, vaiz kürsüsü, müezzin mahfili, sütunlar, iç kapı kanatları, iç pencere kanatları, hünkâr mahfili gibi yapılar, dış mekânda ise ana kapılar, pencere dış kısımları gibi yapılar ahşap sanatının en ince ustalıklarıyla bu dönemlerde sergilenmiştir. Çeşitli motiflerin tezyinatta farklılıklar oluşturmakla birlikte bunları belirli süslemeler adı altında toplayabiliriz. Bunlar bitkisel motifler, geometrik motifler ve nesnel motiflerdir.

Bitkisel Motifler

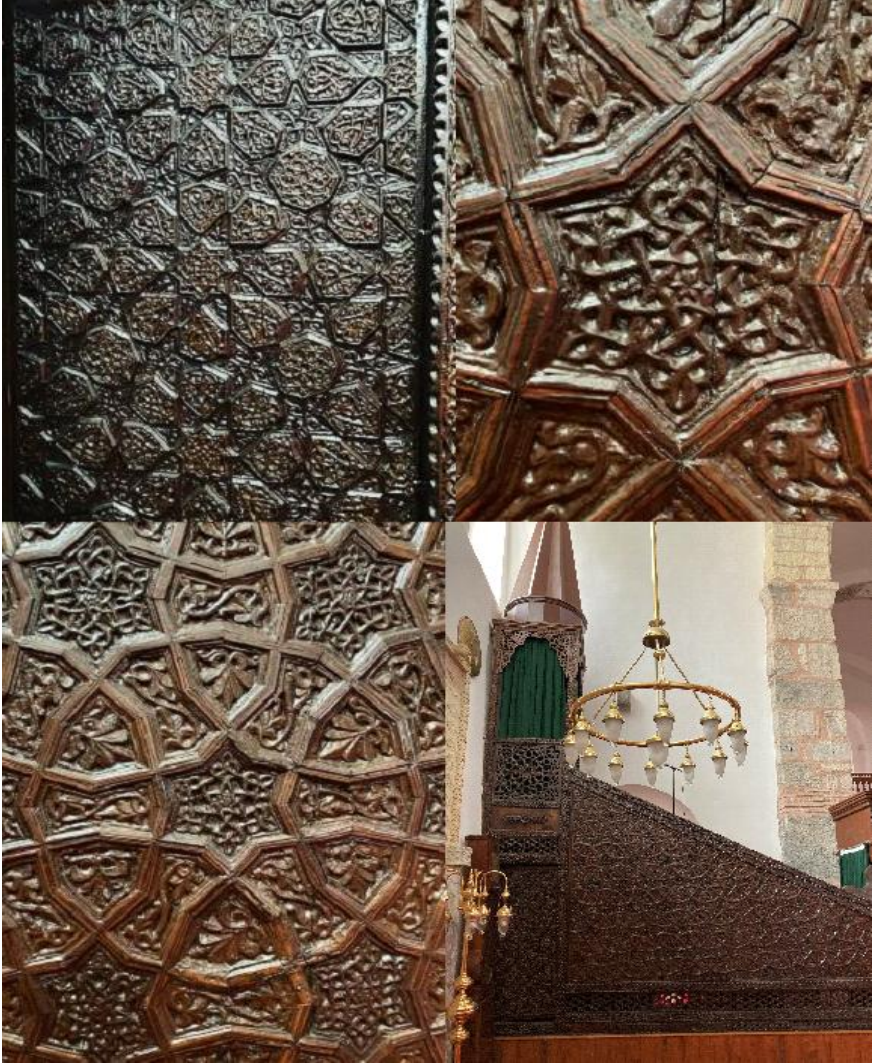
Genelde taş süslemelerde kullanılan bitkisel motifler de ahşapta uygulanabilmektedir. Rumiler, palmet, kıvrımlı dallar, çeşitli yaprak motifleri, çiçekler, güller, kabalarının üzerine bitkisel motifler gibi süslemeler uygulanmaktadır. Bazı eserlerde bitkisel süslemeler geometrik süslemeler ile beraber kullanılmıştır. Minber ve mihrap bordürlerinde çoğunlukla bitkisel motifler uygulanmıştır ve sonsuzluk ibaresi olarak sürekli devam eden şekilde oluşturulmuştur. Bitkisel süslemelere minberde yan aynalıklarda, kapı taç kısmı, kemerlerde, minber kapısında, geometrik motiflerin içlerinde görebiliriz.

Geometrik Motifler

Geometrik süslemelerin ana elamanı çok kollu yıldızlar oluşturmaktadır. Çokgenler, sivri kollu yıldızlar gibi geometrik şekiller yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Kündekâri tekniği de bu şekillere göre oluşturulmaktadır. Kafes oyma tekniği taş süslemelerde uygulama alanı oluşturduğu gibi ahşapta da çoğunlukla

uygulanmıştır. Geometrik şekilllerde bazı anlamsal ve felsefik anlayışta söz konusudur. İslam inanç ve felsefesine göre “Allah ve insanın bütünlük içinde olduğu ve bununla birlikte tüm alemde ritmik bir ahenk olduğu” görüşü hakimdir. Bu da geometrik şekillerle anlatılmak istenilmiştir (Acar, 2011). Bilindiği gibi altı köşeli yıldız figürü ile çoğu yerde karşılaşmaktayız. Bizim eserlerimizde kullanılan bu yıldız Mühr-i Süleyman olarak ifade edilen altı köşeli yıldızdır. Devlet olmak ve hükmetmek sembolü olarak bilinir. Merkezi motif süslemesi olarak karşımıza çıkan bu yıldız halk inancına göre şeytanın ve kötülüğün o yere uğramayacağı inancıdır. Hz. Süleyman’a verilen hükmetme ve devlet düşüncesi ile birlikte bu mührde kudreti ve gücü ifade etmektedir (Pala, 2006:526). Geometrik motifleri birbirine bağlayan “Geçme” adı verilen bir alttan bir üstten şaşırtmaca şerit şeklinde, çok kullanılan geçmişi olan bir motiftir. Geometrik motiflere derinlik hissi ve boyut verir. Resim 3’te Ortahisar Fatih Cami minberinde geometrik motifler ve künde-kârî tekniği gösterilmektedir.

Resim 3 Geometrik motifler ve Kündekâri Tekniği (Ortahisar Fatih Cami minberi)

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Ahşap Süsleme Programında Kullanılan Teknikler

Ahşap Süsleme programı çerçevesinde yapılan işlemlerde birçok tekniğın kullanıldığı bilinmektedir. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde bu tekniklerden Ahşap oymacılık tekniğı, Ahşap kabartma (Röliyef) tekniğı, Kündekâri tekniğı ve Kakma (Marketri) tekniğı, Kalemışı tekniğı, Çıtakari süsleme tekniğı, Edirnekari süsleme tekniğı ve ahşapta mukarnas süslemeleri uygulanarak döneme damga vuran eserler ortaya koyulmuştur.

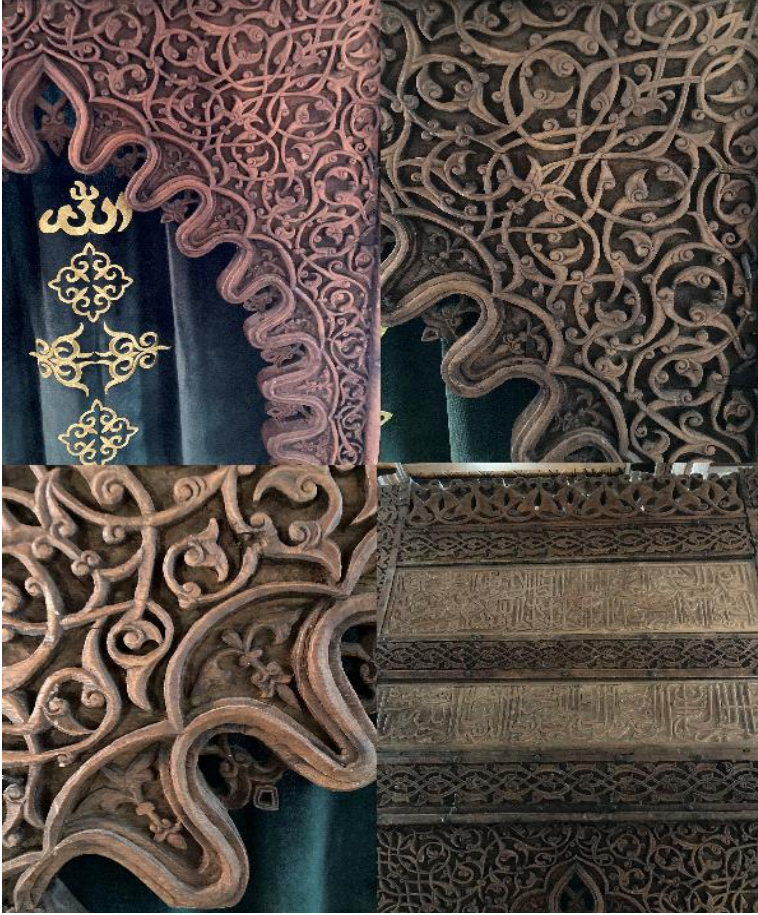
Ahşap Oymacılık Tekniğı

Anadolu Selçuklu dönemi ahşap oymacılığı kendine özgü bir teknik oluşturmuştur. Bunu takip eden Beylikler ve Osmanlı dönemi ahşap oymacılık tekniğı gelişerek bir üslup oluşturmaktadır. Osmanlı döneminin ahşap oymacılık üzerine ilk eserlerinden birisi Bursa Ulu Cami minberi olarak gösterilmektedir. Cami i ve dış mekânlarında rahatlıkla uygulanabilen bu teknik, kapı kanatları, pencere, vaiz kürsüsü, minber ve mihraplarda yoğun bir biçimde uygulanmaktadır. Minberlerin hemen hemen her kısmında bilhassa bordürlerde, minber aynasında, minber kapılarında, minber kapısı alınlığında kufi hatlar ve sls yazıyla birlikte entegre uygulanabilmektedir. Bununla birlikte oymacılık tekniğinde ışık ve gölge koordinasyonu ile tozlanmaya ve kirliliğē karşı önlemede alınmaktadır.

Oymacılık tekniğı, 1 mm den 20 mm e kadar derinliğē sahip ahşap malzemenin boşaltılarak istenilen motifli süslemelerin kabartılması biçiminde görünen bir tekniktir. (Bozer, 2006:537). Normal düz oyma işlemlerinde, birbirini takip eden senkronize şekildeki mimari motiflerin ağaç malzemede ki çizimin dışında kalan kısımları indirilerek yani oyularak motif ortaya çıkarılmaktadır. Burada mimari çizimi yapılmış motiflerin yükseklikleri aynıdır. n bölümlerinde herhangi bir işlem yapılmamış ve kenar kısmı zemine 90 derece olacak şekilde işlem

yapılmaktadır (Öney, 1970:143). Bir başka oyma tekniği olan silindirik formlu yuvarlak oyma tekniği, motiflerin engebeli ve inişli çıkışlı işlemler ile ortaya çıkarıldığı bir süsleme tekniğidir. Çok daha derin uygulamalarda kafes oyma (ajur) etkisi oluşturmaktadır. Oymacılıkta çokça uygulanan eğri kesim tekniğinde işlem görececek mimari motif ile zemin arasında bir bütünlük olmakta ve kıvrımlı biçimde oluşan motifteki derinlik hissi çok belirgindir. Bir başka oyma tekniği de “Ajur” diye bilinen kafes oyma tekniğidir. Osmanlı Döneminde yaygın bir biçimde görülen bu teknik minberlerde genelde korkuluk kısmının içlerinin dekoratif olarak boşaltılmasıyla ön plana çıkmaktadır. Üst yüzey cepheden bakıldığında karşı kısım görülebilmektedir. Oyma tekniklerinden “oluklu oyma tekniği” geometrik ve bitkisel motifler, kıvrımlı dallar, yaprak motifleri ve Rumilerde görülen motifli çizgilerin orta kısmında yapılan yivli oyma durumudur. Motiflerin süslemelerine karşıdan bakılınca derinlik hissiyatı vermektedir. Bordürlerde yüzeysel işlemler biçiminde bitkisel motiflerin kıvrımlı hatlarını belirginleştirmektedir. Oyma tekniklerinin en güzel görünümlü şekli olarak bilinen “çift katlı oyma tekniği” uygulanmasında; kıvrımlı bitkisel ve geometrik motiflerin, arabesk gibi işlemlerin alt yüzeyde derin oyma yapılarak belirginleştirilir. Bununla birlikte üst yüzeyde görünen motifler ise derin ve yuvarlak oyma ile göz önüne çıkarılmaktadır. Resim 4’te yuvarlak yüzeyli derin oyma tekniğinde oluşturulan Ahi Elvan Cami minber kapısı gösterilmektedir.

Resim 4 Derin yuvarlak oyma tekniği (Ankara Ahi Elvan Cami Minberi)

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Ahşap Vaiz kürsülerinde de oymacılık ve diğer ahşap süsleme teknikleri uygulanmaktadır. Resim 5’te ahşap vaiz kürsülerine örnekler gösterilmektedir.

Ahşap oymacılık süsleme tekniğine en güzel eserlerden biri olan Ankara Alaeddin Cami minberinin muhteşem görüntüsü Resim 6’da gösterilmektedir.

*Resim 5 Ahşap Vaiz Kürsüleri (Kütahya Şeyh Bahşi Mescidi ve
Gediz Gazanfer Ağa Camii)*

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Resim 6 Ahşap oymacılık (Ankara Alaeddin Cami minberi)

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Oymacılıkta kendine fazlaca yer bulan ahşap kapıların süsleme teknikleriyle birçok eserler verilmektedir. Bu eserlerden biri Resim 7’de gösterilen Zeytinlik Köyü Cami ve Daday Mahmutbey Cami ahşap kapılarıdır. Kapı kanatlarından orta kısımdaki kravat çitasına kadar her bölgede oymalı süslemelere rastlanmaktadır.

Resim 7 Zeytinlik Köyü Cami ve Daday Mahmutbey Cami kapılarında oymacılık tekniği

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Ahşap Kabartma (Röliyef) Tekniği

Ahşap kabartma tekniği minber, mihrap, minber kapılarında, yan süslemelerde, pencerelerde, rahlelerde, sandukalarda ve kapılarda kullanılmaktadır. Düz ve yuvarlak yüzeyli olarak motifler derinden oyma tekniği ile belirginleştirilir. Ankara Alaeddin Cami minber kapı köşeleri, Hacı Bayram Veli Türbesi kapısının oymalı kısmı, Kayseri Ulu Cami Minber kapısı gibi eserlerde düz yüzeyli derin oyma uygulanmıştır. Fatimi’lerin 11. Yüzyıl ahşap işçiliğinde sıkça rastlanılan yuvarlak oyma tekniği Anadolu’ da birçok ahşap

yapıda görülmektedir. (Öney, 1970:141). Siirt Ulu Cami minberi, Ankara Kızılbey Cami kapısı, Ankara Arslanhane (Ahi Şerafetiin) Cami minber kapısı yanları ve Sivas Divriği Ulu Cami minberi yazıları ve Birgi Ulu Camisi pencereleri bunlara örnek gösterilebilir. Şekil 8’de Ankara Hacı Musa ahşap kapı kanatlarında uygulanan ahşap kabartma şeklinde süslemeler görülmektedir.

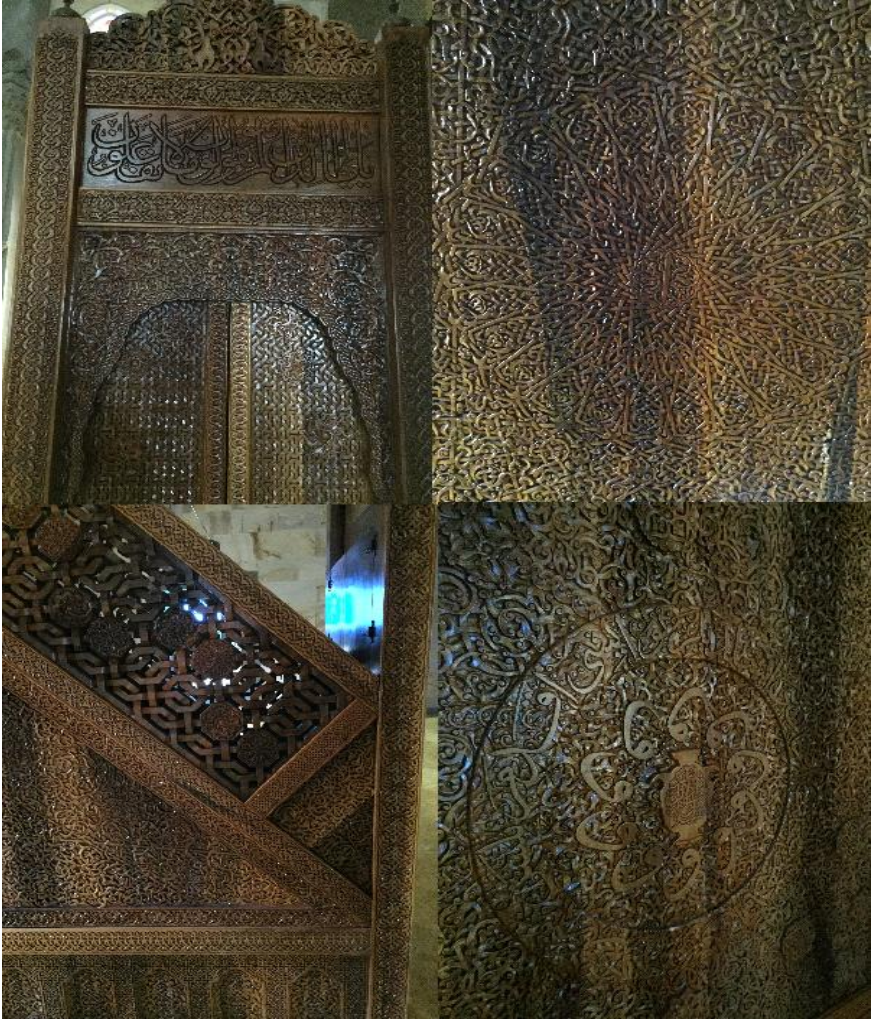
Resim 8 Ankara Hacı Musa Ahşap Kapı Kanatları

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Oyma tekniklerinin özenle uygulandığı önemli bir eser olan Giresun Eynesil Yeşil Cami minberinde çift katlı oyma tekniği şekil 9’da görülmektedir. Minber kapısının üst alınlığında belirgindir.

Resim 9 Eynesil Yeşil Cami minberi oyma tekniği

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Kündekâri Tekniği

Kündekâri tekniği 12. Yüzyılda Mısır, Halep ve Anadolu topraklarında karşımıza çıkmaktadır. Mısırdaki Fatimiler döneminde başlayan bu teknik daha sonraları Memlûklüler döneminde çok eser vermiştir (Öney, 1970:136). Selçuklu dönemi, Beylikler dönemi ve Osmanlı döneminde çok meşhur olan Türk-İslami tekniği olarak

bilinen, geometrik küçük ahşap parçacıkların belirgin açılar ile birbirlerine geçmeler şeklinde birleştirilmesi tekniğidir. Bu teknik, ağaç malzemenin kullanım yerine ve ne amaçlı kullanılmasına göre bulunduğu ortam sıcaklığı ve bağıl neminde görülen değişimler neticesinde meydana gelen daralma ve genişlemeleri önlemektedir. Bu etkiden doğacak olan iç gerilme ve deformasyonu azaltarak güzel estetik alanlar elde edilmektedir. Kündekâri; küçük yıldız, kare, dikdörtgen, üçgen ve belirli ölçülerde geometrik çizimlerin birbirine bağlanma şeklinde (geçmeli) ahşap parçaların birleştirilmesi tekniğine dayanmaktadır (Söğütlü, 2004:5).

İslami motiflerinin temel düşüncesi sonsuz geometrik motiflerin bezemeler biçiminde devam ettirilmesi ilkesine dayanır. Osmanlılarda bu gelenek ile çokça eserler verilmiştir. Geometrik motiflerde; yıldızlar, güneş sistemi, hayat ağacı motifleri, evrene, hayata ve doğaya özgü simgesel süslemeler kullanılmıştır. kündekâri tekniği, ahşap süslemelerde, minberlerde, pencere ve kapılarda yaygın şekilde uygulanmış ve bir üslup oluşturmuştur. Geometri bilgisi, sabır, ince ustalıkla yapılan bu teknik ayrıca ahşap malzemede “çalışma” diye tanımlanan daralma ve genişleme ile oluşacak olan kopmalar ve ayrılmaları da ortadan kaldıran bir teknik olmasından ötürü çok önemlidir (Yılmaz, 2001). Ayrıca bu ahşap eserleri oluştururken birçok ahşap süsleme tekniklerinden faydalanılsa da; mimari motifler, geometrik ve bitkisel motiflerin ahşaba uygulanmasında bazı sorunlar meydana gelmektedir. Bunlar, ahşaba uygulandığı yerde ayrılmalar, bozulmalar, daralmalar, genişlemeler ve motifin asıl şeklinde kaymalar şeklinde görülmektedir. Bunun sonucunda ayrılan bu kısımlardan derin boşluklar meydana gelmektedir. Bu sorunların ortadan kaldırılması için dönemin tecrübeli ustaları tarafından parçaların yanyana geçme kanalı biçiminde herhangi bir birleştirme elmanı ve yapıştırma malzemesi kullanmadan, kanalların belirli bir ahenk ve düzende geçmeler biçiminde geniş yüzeysel alanlar oluşturulan “kündekâri

teknîği” kullanılmıştır (Eyigün & Metin, 2007). Kündekâri tekniğinde aynı ağaç türlerinin kullanımının yanı sıra, özgül ağırlıkları ve renkleri birbirine benzeyen farklı ağaç türleri de kullanılmaktadır. Bu teknik ile İslam ülkelerine de yayılan eşsiz eserler meydana getirilmiştir. Bununla birlikte ahşabın zaiyat oranı da düşürülerek asırlar sürececek çok dirençli ahşap yapılar oluşturulmuştur.

Yıldızlı motiflerin geçme biçiminde geometrik şekiller ile üzerlerine oymacılık, kakmacılık, kabartma gibi tekniklerinde entegre edilmesi sonucu güzel kompozisyonlar oluşmaktadır. Çoğunlukla kapı kanatlarında kündekâri tekniğiyle, dış mekânın oluşturduğu nem, güneş ve bunun gibi deformasyona sebep olan diğer etkenlerinde önüne geçilmektedir. Bilindiği gibi ahşap malzemenin bu uygulamalarda kurutulmuş ve uygun rutubet derecelerine getirilmesi gerekmektedir.

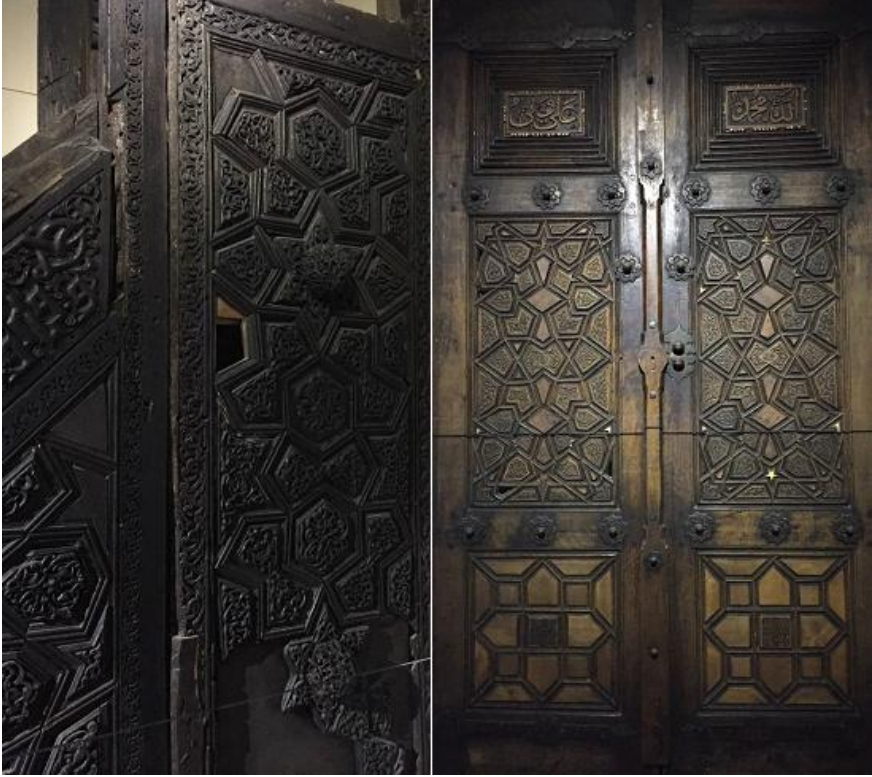
Kündekâride kullanılan teknikler yapım tekniği bakımından “hakiki kündekâri” ve “taklit kündekâri” olarak ayrılmaktadır.

Yapımı ve işçiliği daha zor olan hakiki kündekâri tekniğinde ahşap parçaların bağlantı durumu birbirine geçme biçimindedir. Bu teknik, çatma tekniği şeklinde olup yıldız, üçgen ve çokgen kalıbında olan ahşap parçaların herhangi bir yapıştırma malzemesi ve bağlantı elemanı (çivi, kanca vs.) kullanılmadan eklenmesi prensibine dayanmaktadır. Uygulanan form şekli, birçok motiflerin oyma ve arabeskleli kıvrımlar ile süslemeleri yapılan ahşap parçalarıdır. Hakiki kündekâri tekniği ile uygulanmış bütün alan, birbirlerine geçmeler halinde bulunan parçaların çevrelerini dönen masif oluklu kirişler ile devam ettirilmektedir. Bakıldığında tüm parçalar geçme biçiminde oluşturulduğundan, masif görünümde bütünsel bir bozulma ve ayrılma görülmemektedir (Öney, 1970:136). Yapılması zor ve beceri isteyen bu teknik ile geometrik şekillerin belirli bir düzende üzerlerine diğer süsleme tekniklerinin

de uygulandığı süslemeler oluşturulabilmektedir. Hakiki künde-kârî tekniği ile ahşap küçük parçaların lif doğrultusu ve kesme yönü birbirlerine zıt olduğundan, havanın nemi ve ısısından ötürü bir parçanın diğer parçanın çarpılmasını, şekil değiştirmesini engellediğinden ahşap kapıların ve minberlerdeki kısımların asırlardır dayanıklılığını koruduğu görölmektedir. Hakiki künde-kârî tekniği ile süslemelerin yapıldığı ve birleştirmenin birlikte uygulandığı bilinmektedir. Bunun sonucunda oluşturulan omurga çıtalarının belirli bir bölümü “narlama” denilen bir teknik ile yerleştirebilir.

Hakiki künde-kârî tekniği birleştirme ve süsleme tekniğini birarada uygulayan teknik olmakla birlikte omurga çıtalarının bir kısmı narlama olarak yerleştirebilir. Böylece dış kuvvetlere ve dirençlere dayanıklılık artırılır (Bozer, 1992). Narlama; kendisiyle zıvanalı birleşen omurga çıtalarını tek eksende toplamak için, sisteme dik yönde gelen kuvvetlere karşı direnç oluşturan ve eksenin iki ucu arasında kesintisiz devam eden omurga çıtasına verilen addır (Özdemir, 1999:430). Resim 10’da hakiki künde-kârî tekniği ile yapılmış Siirt Ulu Cami minberi ve Eskişehir Şeyh Şücaeddin Türbe kapısı gösterilmektedir.

*Resim 10 Siirt Ulu Cami minberi ve Eskişehir Şeyh Şücaeddin
Türbe kapısı (Hakiki künde-kârî)*

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı döneminde hakiki künde-kârî tekniği ile yapılmış birçok eser bulunmaktadır. Tablo 2’de hakiki künde-kârî tekniği ile yapılan eserlerden bazıları gösterilmiştir.

Tablo 2 Hakiki Kündekâri Tekniği ile Yapılan Bazı Eserler

Camiler	Tekniğin Uygulanma Yeri	Yapım zamanı
Konya Sahip Ata Cami	KAPI	1258
Konya Sahip Ata Türbe		1283
Beyşehir Eşrefoğlu Cami		1296-1299
Bursa Yeşil Türbe		1421
Edirne Üç Şerefeli Cami		1447
Konya Alaeddin Cami	MİNBER	1155-1156
Aksaray Ulu Cami		XII. Yüzyıl
Harpüt Sare Hatun Cami		XII. Yüzyıl
Malatya Ulu Cami		XIII. Yüzyıl
Siirt Ulu Cami		XIII. Yüzyıl
Sivrihisar Ulu Cami		1275
Beyşehir Eşrefoğlu Cami		1296-1299
Niğde Sungurbey Cami		XIV. Yüzyıl başı
Ürgüp Taşkın Paşa Cami		XIV. Yüzyıl başı
Birgi Ulu Cami		1322
Manisa Ulu Cami		1376-1377
Manisa İvaz Paşa Cami		1487
Bursa Ulu Cami		1399

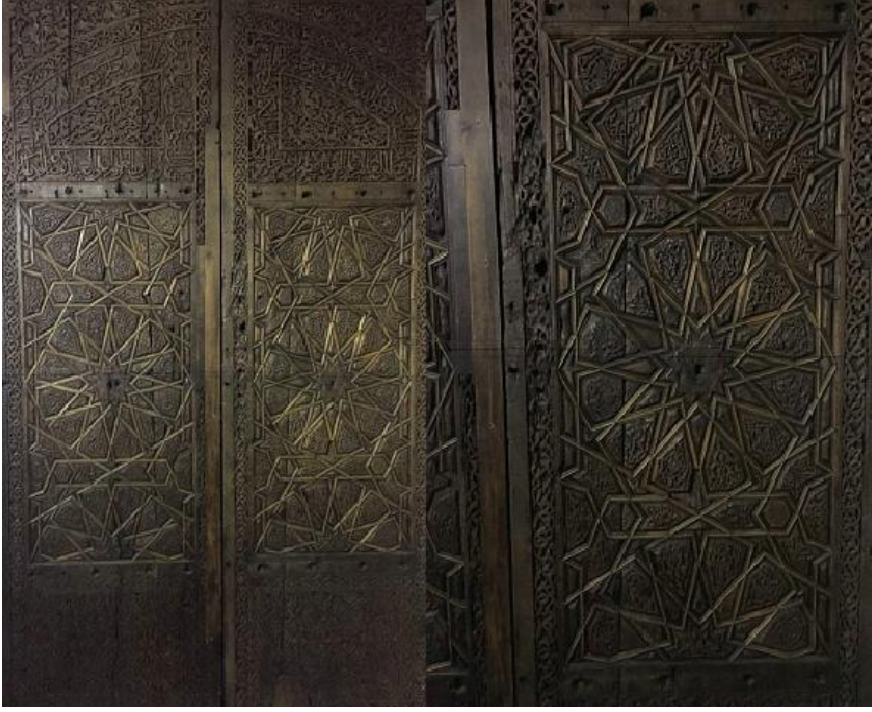
Kaynak: (Bozer, 1992; Öney, 1970).

Diğer kündekâri tekniği ise “Taklit kündekâri tekniği” diye adlandırılan hakiki kündekâri tekniği görüntüsü verebilmek adına uygulanan dayanıklılığı daha zayıf olan bir tekniktir. Burada ki asıl amaç görünüm olarak kündekâriye benzetme amacıdır. Yapım işçiliği ve zorluğu hakiki kündekâri tekniğine nazaran daha düşüktür. İnce işçiliğin az olduğu bu teknik ise kendi arasında Çakma ve kabartmalı, tamamen çakma ve yapıştırma ve tamamen kabartmalı

kündekâri tekniği olarak bazı bölümlere ayrılmaktadır. Bu teknikler içerisinde “Çakma ve kabartmalı kündekâri tekniği” görünüm açısından hakiki kündekâriye en çok yaklaşan tekniktir. Baklava dilimli motifler, yıldız, çokgen, sekizgen gibi masif parçaların göbeklerine kıvrımlı hatlara sahip arabesk süslemeler uygulanmaktadır. Bununla birlikte bu masif parçaların arasına da geometrik biçimde kafes oluşturacak şekilde girişler çakma yöntemiyle eklenmiştir. Çoğunlukla minberlerin dik üçgen kısmında (minber aynası) ve kapıların kanatlarında uygulanan bu teknikte ahşap blok ile bütünlük oluşturduğundan çivi ile bağlantı yapılmamış ancak giriş çıtalarında ince çivilerin kullanıldığı bilinmektedir. Yıllar geçtikçe bu ahşap bloklardan ayrılmalar ve bozulmalar görülmektedir. Bu tekniğin farklı bir biçimi de “Tamamen çakma ve yapıştırma kündekâri tekniği” olarak bilinmektedir. Kaba bir işçilik ile yapılan bu teknik, ahşap blokların üzerlerine masif çıtalar ile çevrelenmiş parçaların oymalı ve diğer süslemeli teknikler ile bezenmiş çivili ve yapıştırıcı kullanılarak eklenmesi ilkesine dayanmaktadır. Yine bu teknikte de yıllar geçtikçe deformasyonlar, ayrılmalar, iç ve dış mekân etkilerinden dolayı yapıştığı kısımdan çıkmalar gibi sorunlar görülmektedir (Kürklü, 2011:17).

Genelde minber kapı kısmının alt bölümünde, kapılarda, ahşap pencere kanatlarında kalınlığı daha düşük olan parçalarda görülen “Tamamen kabartmalı kündekâri tekniği” ile adlandırılan diğer bir kündekâri tekniğinde masif blok üzerinde bütünsel bir işlem ile kabartma tekniği uygulanmaktadır. Yine yıldızlar, çokgenler ve geometrik motifler belirginleştirilir. Derin bir kabartmadan ziyade ince bir görünüm vardır. Masif kabartmaların ve diğer süslemelerin yapıldığı kısım ile geometrik düzenin sınırları diğer kündekâri teknikleri gibi belirgin değildir. Resim 11’de “Tamamen kabartmalı kündekâri tekniği” ile uygulanmış çok güzel bir eser olan Merzifon Çelebi Sultan Cami kapısı gösterilmektedir.

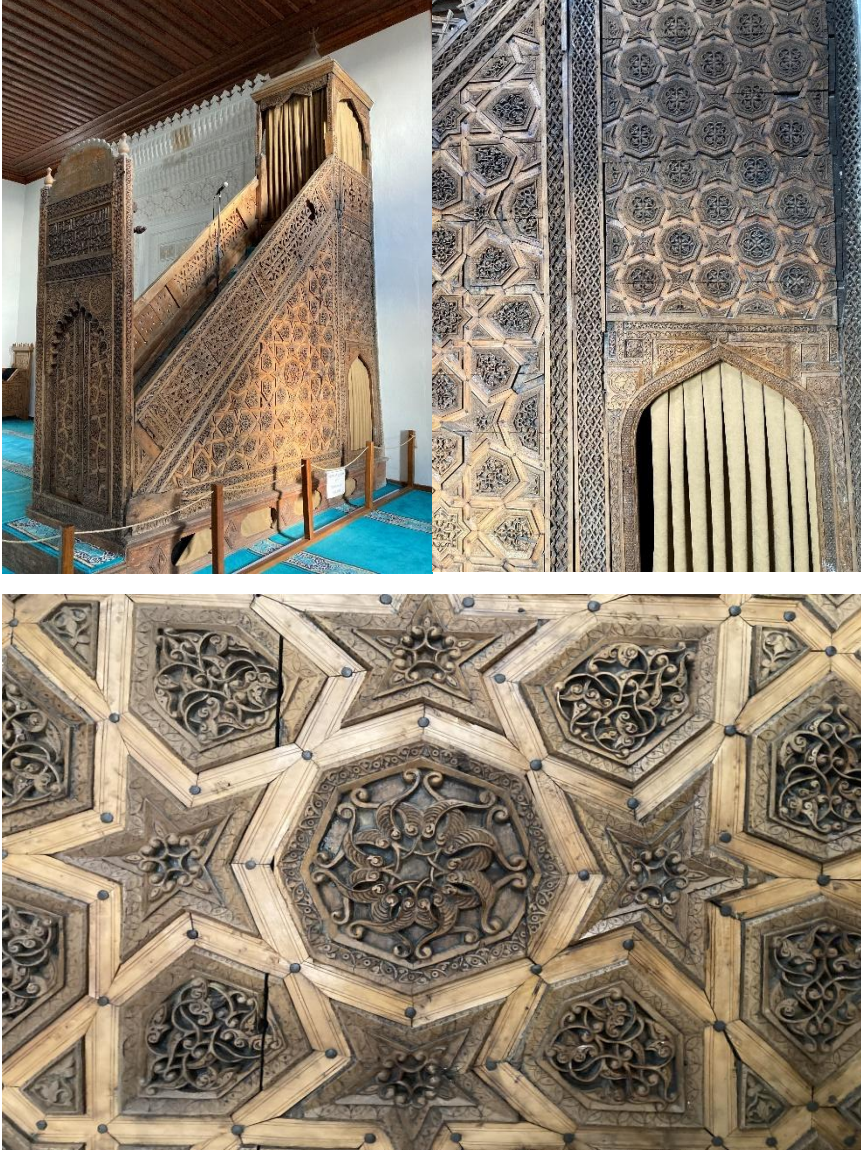
Resim 11 Merzifon Çelebi Sultan Cami kapısı

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Resim 12’de günümüze kadar görüntüsünü ve dayanıklılığını koruyarak gelmiş birkaç ahşap süsleme tekniğinin bir arada uygulandığı çakma ve kabartmalı taklit künde-kârî tekniği ile yapılmış Ankara Aleaddin Cami minberi gösterilmiştir.

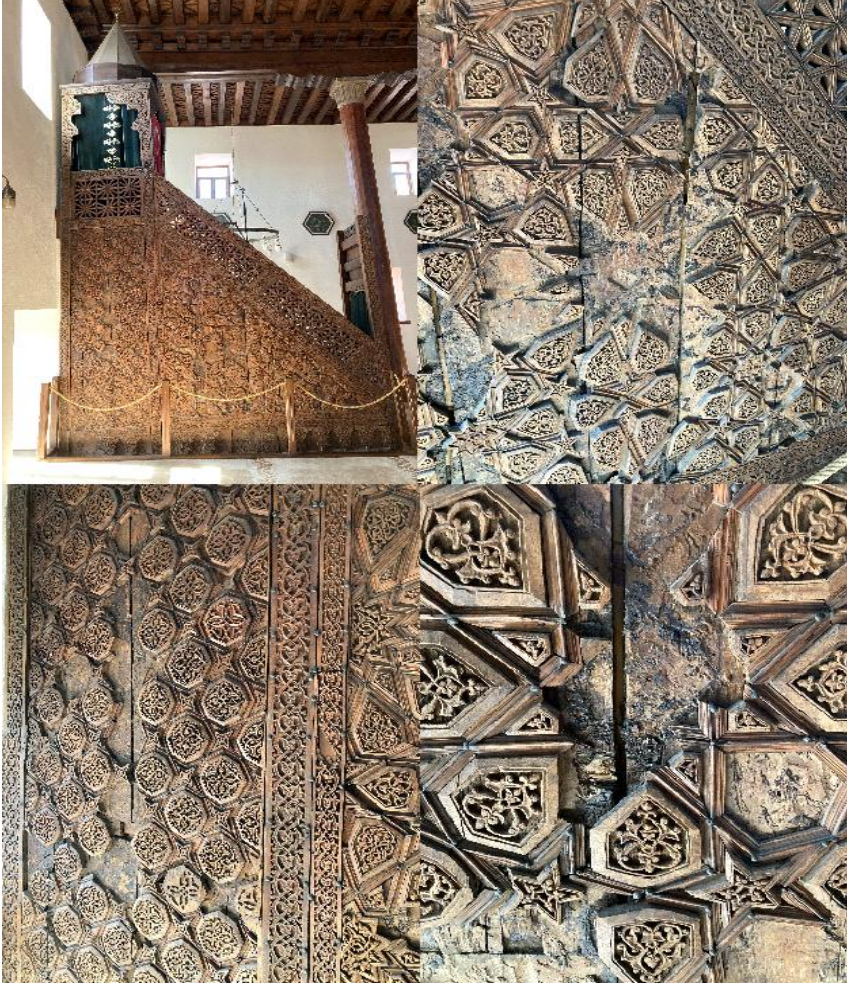
Resim 12 akma ve kabartmalı taklit kündekâri (Ankara Aleaddin Cami minberi)

Kaynak: (akiroğlu, E.O. arşivi)

Taklit künde-kârî tekniği ile uygulanmış başka bir eser de Ankara Ahi Elvan Cami minberinde bulunmaktadır. Taklit künde-kârî ve çakma tekniği ile tamamlanmış bu eserde geometrik parçalar bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Resim 13'te Ankara Ahi Elvan Cami minberi görülmektedir.

Resim 13 Ankara Ahi Elvan Cami Minberi

Kaynak: (akıroğlu, E.O. arşivi)

Ankara’da yoğunlaşmış bu tekniğin uygulanma alanları Anadolu topraklarına yayılmıştır. Anadolu Selçuklu dönemi minberlerinde sıklıkla görülen süsleme tekniği ile meydana getirilen eserler günümüze kadar ulaşmıştır. Taklit künde-kârî tekniği ile yapılan eserlerden bazıları Tablo 3’te belirtilmiştir.

Tablo 3 Taklit Künde-kârî Tekniği ile Yapılan Bazı Eserler

Camiler	Tekniğin Uygulanma Yeri	Yapım zamanı	Künde-kârî Tekniği
Ankara Aleaddin Cami	Minber	1197-1198	Çakma ve Kabartmalı Künde-kârî
Kayseri Ulu		1205	
Kayseri Huand Hatun Cami		1237	
Ankara Kızıl-bey Cami		XIII. Yüzyıl	
Divriği Ulu Cami		1228-1229	
Divriği Ulu Cami	Kapı	1228-1229	
Ankara Arslan-hane Cami	Minber	1289-1290	
Çorum Ulu Cami		1306	
Ankara Ahi Elvan Cami		1382	
Amasya Mehmet Paşa Cami	Kapı	XV. Yüzyıl	Tamamen Kabartmalı Künde-kârî
Merzifon Çelebi Sultan Mehmet		XV. Yüzyıl	
Kayseri Ulu Cami		1205	
Ankara Baklacı Baba Cami		1268	
Amasya Gök Medrese Cami		XIII. Yüzyıl	
Birgi Ulu Cami	Pencere	1322	

Kaynak: (Öney, 1970).

Kakma (Marketri) Tekniği

Kakma tekniğine Selçuklu döneminde pek rastlanmamaktadır. Bu tekniğin Osmanlılarda XIV. ve XV. yüzyıl

eserleriyle başladığı bilinmektedir. Ancak XIII. yüzyıl'ın sonlarına ait Beyşehir Eşrefoğlu Cami minber yan aynasındaki yıldız motiflerinin etrafındaki kısımlarda görülür (Bozer, 1992). Çok ince işçilik gerektiren bu teknikte fildişi, sedef, kemik gibi malzemeler ahşap ile bir bütünlük göstermektedirler. Ahşap içine kakılarak uygulanır.

XIV. ve XV. yüzyıl eserlerinde kakma örnekleri yıldız ve rozet içlerine uygulanırken XVI. yüzyıl eserlerinde yüzeylerin tamamen kakma işlemi uygulandığı örnekleri vardır. XIV. yüzyıl başlarında Taşkın Paşa Cami minberinde görülen ve en erken örneğine rastladığımız kakma tekniği, minber kapısının üst kısımlarındaki rozette görülmektedir. Altıgen rozet olup içleri kemik kakmalar ile süslenmiştir. Ankara Hacı Bayram Veli Türbesi iç kapısındaki künde-kârî tekniğiyle yapılmış geometrik şekillerin içlerine kakmalar uygulanmıştır. Kemik ve yeşim taşları kullanılmıştır (Öney, 1970:145). Resim 14'te kakma tekniği ile uygulanmış Taşkın Paşa Cami minberi ve Hacı Bayram Veli Türbesi iç kapısı göbek kısmı gösterilmektedir.

Resim 14 Kakma tekniği ile uygulanmış Taşkın Paşa Cami minberi ve Hacı Bayram Veli Türbesi iç kapısı göbek kısmı

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Kakma tekniğinde kakılacak parçanın boyutlarına göre ahşap malzemede oyuklar açılır ve buralara yerleştirilir. Kakma işlemi uygulanan parça yuvanın kalınlığı ile aynı olmakla birlikte bazı durumlarda biraz daha dışarı taşarak daha belirgin bir hal almaktadır. Uygun yapıştırıcı ile uygulama yapılır.

Kakma (marketri) başka bir ifadeyle; kaplamalar ve masif malzemeye hazırlanmış yüzeylere, masif parçalar, fildişi, sedef, Hindistan cevizi kabuğu, çeşitli renkte masif kaplamalar, altın, gümüş gibi parçalar düzenli bir süsleme oluşturacak şekilde yerleştirilir (Arascıklı & Keskin, 2002:190).

Kalemişi Süsleme Tekniği

Ahşap malzemenin üzerine uygulanan kalemişi süslemeler dini mimarinin önemli bezemelerindendir. Kalemişi süsleme tekniğinin uygulandığı birçok tarihi eser bulunmakta ve günümüze kadar ulaştığı bilinmektedir. Ahşap malzemeye uygulanan bu bezeme türü İslamiyet öncesinde başlamakta ve İslamiyetin Türkler ile buluşmasıyla Anadolu topraklarında birçok eser de uygulanmıştır. Dini mimarinin en önemli parçası olan camilerin; minber, mihrap, kapılar, duvarlar, ahşap sütunlar, vaiz kürsüleri gibi yerlerinde sıklıkla uygulama alanları bulmuştur. Kalemişi başka bir deyişle “kalemkârî” tekniği dini mimaride uygulanmakla birlikte sivil mimari yapıların iç ve dış mekânlarında da uygulanmaktadır. Ahşabın yanı sıra taş, deri, mermer, sıvanmış yüzey gibi malzeme elemanlarının üzerlerine de aktarılmaktadır. Boyama işlemi doğal renkli boyalar ve bazen de altın varak kullanılarak ince fırçalar (kıl kalem) ile uygulanan süsleme tekniğidir. Süslemenin mahir ustaları “kalemkâr”, motifleri çizen ve tasarlayanları ise “nakkaş” olarak bilinmektedir. (İrteş, 1985). Nakışlar ahşabın atölye ortamında veya ahşap donatıların bulunduğu yerde de uygulanmaktadır. Toprak boyları (inorganik) veya organik olan doğal bitkilerin kökleri, tohumları, yaprakları kullanılmıştır. (Kantarcıoğlu, 1992:42).

Kalemişı süslemede ağaç malzemenin iyi kurutulması ve kaliteli olması gerekmektedir. Ahşap malzemenin üst yüzeyleri doğal reçineden oluşan, dayanıklılık ve parlaklık sağlayan “gomalak” denilen bir kaplayıcı dolgu malzemesiyle muamele edilmektedir. Bu yüzeylere kalemışı uygulanmasıyla oluşacak olan böcek ve bazı bozulmalarında önüne geçilmektedir. (Üçer, 2015:84). Resim 15’de Orta Hopa Cami bağdadi kubbede kalemışı süslemeler gösterilmektedir.

Resim 15 Orta Hopa Cami bağdadi kubbede kalemışı süsleme

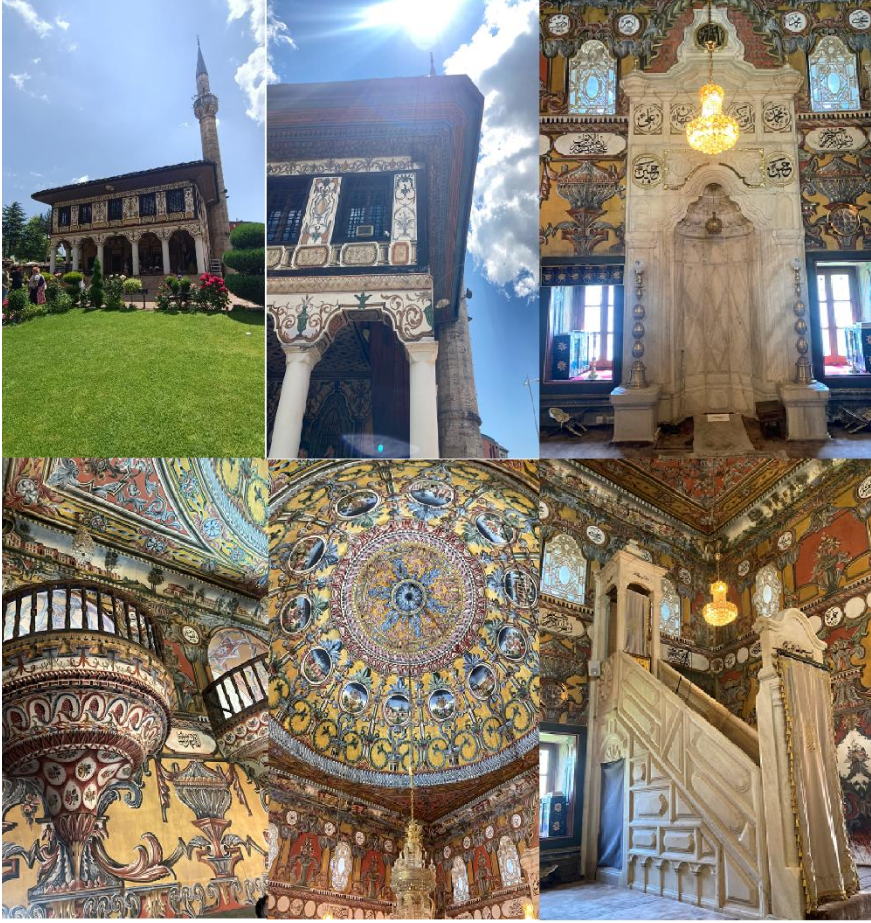

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Kalemişı süsleme tekniklerinin en güzel örneklerinden bir tanesi de Balkanlarda bulunan Kuzey Makedonya sınırlarında 1495 yılına ait “Alaca Camii” dir. Tüm ihtişamı ile kalemışı bezemelerin oluşturulduğu eşsiz bir eserdir. Cami iç ve dış mekânında hemen hemen her bölümde bu süslemeye rastlanmaktadır. Renklerin kombinasyonu ve ahengi muazzamdır. Minber kalemışı süslemesiz

sade biçimdedir. Resim 16’da Alaca Cami kalemişi süslemeleri gösterilmektedir.

Resim 16 Alaca Cami Kalemişi Süslemeleri (Kuzey Makedonya - 1495)

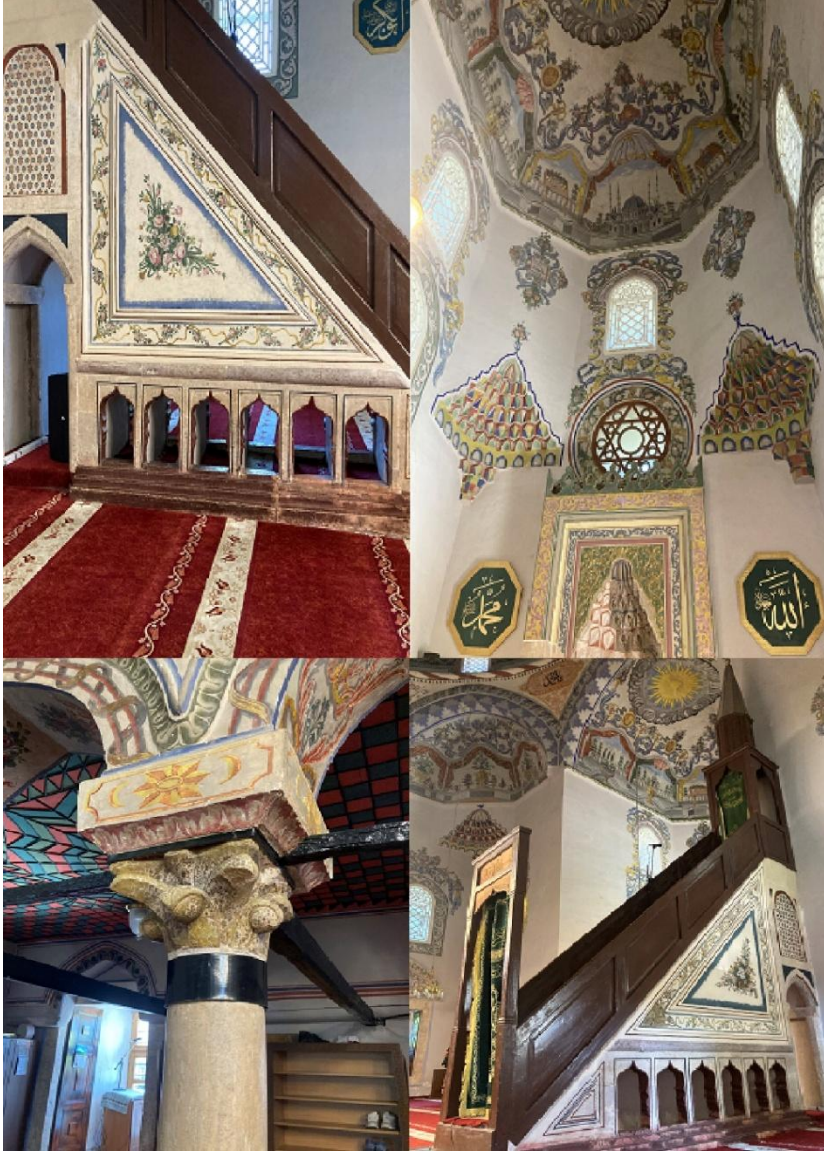

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Yine Balkanlar Prizen’ de bulunan Osmanlı dönemine ait Sinan Paşa Cami kalemişi süsleme teknikleri ile ön plana çıkmaktadır. Minber aynasında, sütun başlarında, köşelerde, mukarnaslarda ve kubbede görülmektedir. Tavan süslemelerinde

renkler üç boyutlu görünüm katmıştır. Resim 17’de Sinan Paşa Cami kalemişi süslemeleri görülmektedir.

Resim 17 Sinan Paşa Cami kalemişi süslemeleri

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Çıtakari Süsleme Tekniği

Genelde tavan süslemelerinde kullanılan bu süsleme çeşidi çıtaların farklı geometrik şekillerde veya yalın olarak kullanılmasıyla yapılmaktadır. Ayrıca uygulanan çıtalar ahşap malzemenin doğal görüntüsünde ve renginde olmaktadır. Farklı renklere de boyanarak kullanılabilir. Ahşap çıtalar birbiri ardına birleştirilerek meydana getirilen geometrik motiflerin yüzey üzerine çakılarak veya yapıştırılmasıyla dörtgen, altıgen, yıldız, üçgen, baklava motifi gibi formlar oluşturmaktadır. (İnce & Dalkılıç, 2021).

Camilerde de yine ahşap tavanlarında kalemişi süslemeler ile birlikte çıtakari kullanılmaktadır. Bununla birlikte minber yan aynalıklarında ve mihraplarda da rastlanmaktadır. Mahmut Paşa Cami tavan süslemelerinde kalemişi süsleme ile birlikte çıtakari süsleme de bulunmaktadır. Mahmut Paşa Cami tavanında bordür biçiminde uygulanmıştır. Bununla birlikte Genç Mehmet Paşa Cami tavan süslemelerinde yedi farklı kısımda görülmektedir. Geometrik motiflerin incelikle oluşturulduğu bu teknik tavanın tam ortasında tavan göbeği oluşturularak tamamlanmaktadır. (Özay, 2020). Çıtakari süsleme tekniğine en güzel örneklerden birisi olan Mahmut Paşa Cami ahşap tavanı Resim 18’de gösterilmektedir.

Resim 18 Mahmut Paşa Cami Ahşap Tavan

Kaynak: (URL-1)

Yine çıtakari uygulamalarının günümüz örneklerinden Boztepe Çukurçayır’da bulunan bir cami de Resim 19’da gösterilmektedir.

Resim 19 Tavan süslemelerinde çıtakari

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

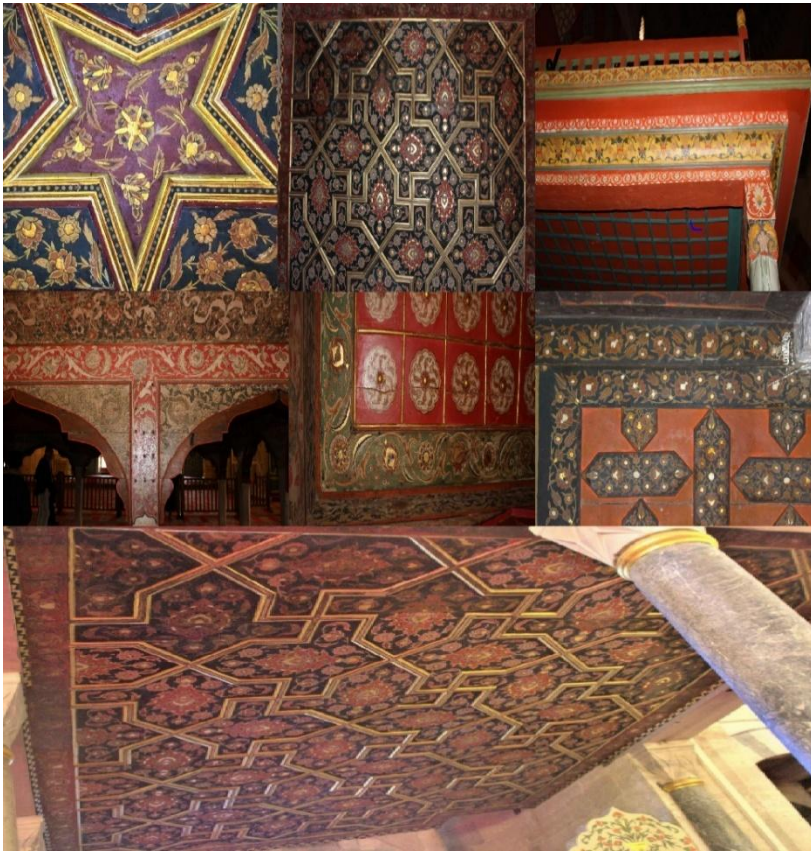
Edirnekari Süsleme Tekniği

Selçuklu döneminde görülmeye başlanılan Osmanlı döneminde çeşitli üsluplarla daha da gelişen bu teknik ahşabın üzerine çeşitli boyalar ile uygulama işlemidir. Edirnekârî ince ve küçük motiflerin dahi ahşabın yüzeyine büyük ustalıkla işlenen, üstü lake ile çevrelenmiş bir tekniktir. (Ödekan, 1997:508). Osmanlı sanatının ve rokokonun birleşimi şeklinde de düşünülebilen Edirnekârî süsleme tekniği Edirne’de başlamış tüm Balkan ve Anadolu’da yaygın şekilde uygulanmıştır. Edirne’de bu süslemeyi yapan ustalara başlangıçta çiçek ressamı denilmiş ahşap esaslı günlük eşyalarda, mahfillerde, tavanda minberlerde, kapı ve pencerelerde uygulanmaktadır. (Uçar & İliden, 2017:54). Bitkisel

motiflerin hakim olduğu süsleme tekniğinde karanfil, gül, lale, bahar çiçekleri ve sümbüller gibi betimlemeler ile vazo, meyve sepetleri ve buketler biçiminde oluşan kompozisyonlar bulunmaktadır. Bununla birlikte kapı kanatlarında, çeyiz sandıklarında, pencere kepenklerinde gibi ahşap üzerinde uygulanmış eserleri görölmüşür. (Karadeniz, 2019).

Edirnekârî süsleme tekniği ile yapılmış birçok eser bulunmaktadır. Bu eserlerin bazılarının görselleri Resim 20’de gösterilmektedir.

Resim 20 Edirnekârî süsleme

Kaynak: (Karadeniz, 2019).

Ahşapta Mukarnas Süslemesi

Türk-İslam sanatının süsleme tekniklerinin zirvesi kabul edilen “mukarnas”, üç boyutlu süslemelerin en güzel uygulamalarındandır. Minberlerde, cennet kapılarda (taç kapı), mihraplarda sıklıkla uygulanan bu teknik düzenli ve ritmik bir kademeye sahiptir. Katmanlı seviyeler (niş) ile tekrarlanan parçaların birleşik görünümüdür. Oyukların iç bükey biçiminde karmaşık bir olguyu yansıtan görünümü derinlik yaratmaktadır. Bununla birlikte Osmanlı döneminde sıklıkla karşımıza çıkan türbeler, camiler, mihraplar, minberler, minare şerefeleri hamamlar, medreseler gibi mekân ve donatılarda “Osmanlı mukarnası” adıyla bilinmektedir. Döneminin sanat anlayışını mükemmel şekilde yansıtan Osmanlı mukarnası mermer, taş, ahşap ve alçı gibi malzemeler ile uygulama alanları oluşturmaktadır (Dallal & Yaman, 2019:77). Osmanlı mukarnası kendine has geometrik düzeni ve simetri anlayışı ile kusursuz örgü şeklindedir. Derinlik hissi vererek çok kanatlı ve yelpaze biçiminde görünümüyle zaman içinde zaman ve sonsuzluk manası oluşturmaktadır (Ertunç, 2020:74). Resim 21’de Amasya’da bulunan bir taç kapıda taş işçiliği ile uygulanmış mukarnas görülmektedir.

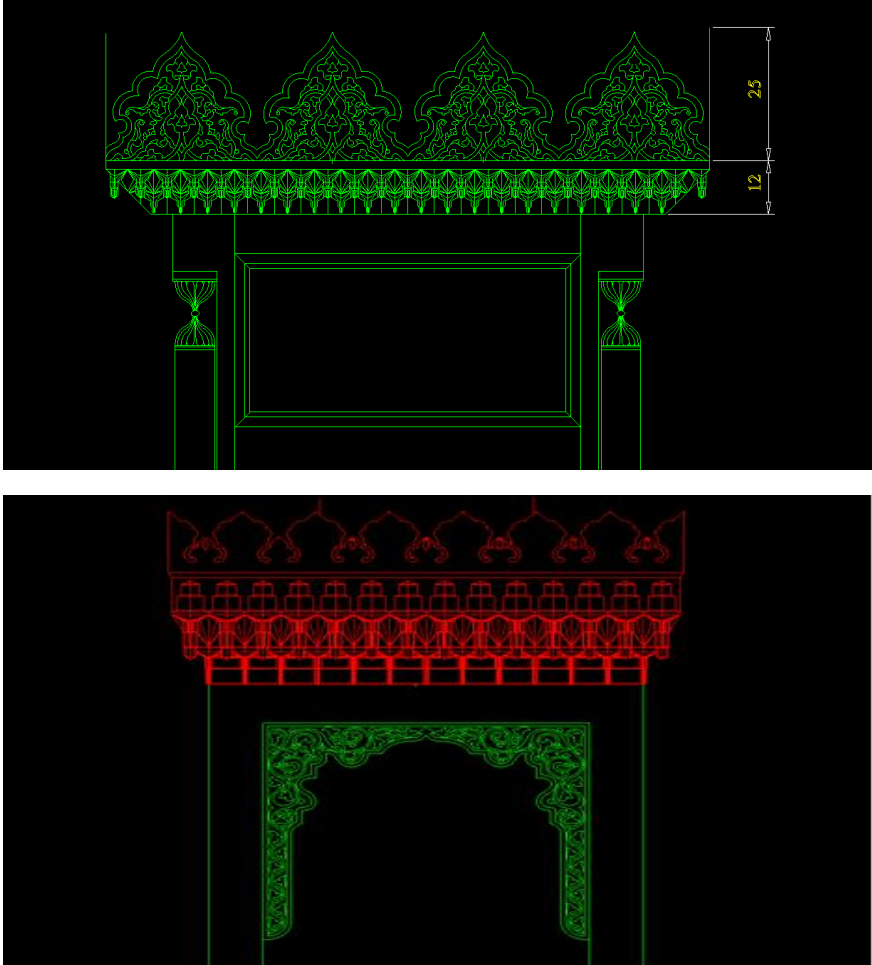
Resim 21 Mukarnas Süsleme Tekniği

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Mukarnas, belirli bir geometride ve açıda çizilerek kademeler halinde oluşturulmasıyla üç boyutlu halde görülmektedir. Resim 22’de minber kapısı üzerinde mukarnasın kullanılması ve geometrik çizimle modellenmesi gösterilmektedir.

Resim 22 Mukarnas geometrik çizimi

Mukarnasın ahşapta uygulama alanları çeşitlilik göstermektedir. Bilhassa minber, mihrap, ahşap sütunların başlıkları, minber kapısının üst kısmı gibi yerlerde uygulanmaktadır. Resim

23’de Daday Mahmutbey Cami (Kastamonu) ve Resim 24’te Afyon Ulu Cami ahşap sütunlarında mukarnasın bazı kullanım biçimleri gösterilmektedir.

Resim 23 Daday Mahmutbey Cami (Kastamonu)

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Resim 24 Afyon Ulu Cami ahşap sütunlarda mukarnas süsleme (URL- 2)

Kaynak: (Çakıroğlu, E.O. arşivi)

Sonuçlar

Anadolu Selçuklular ile başlayan, beylikler döneminde kusursuz eserler bırakan ahşap süsleme teknikleri bir üslup olarak devam etmiştir. Osmanlı döneminde birçok eserde de ahşap kullanılarak oluşturulan sanatsal süslemeler; ahşap oymacılığı, künde-kârî tekniği, ahşap kabartma (Rölyef) tekniği, ahşap kakma tekniği, ahşap kalemişi tekniği, çıtakari tekniği, Edirnekari tekniği ve ahşapta mukarnas tekniği ile kalıcı hale gelmektedir. Bununla birlikte nesilden nesile bu ahşap süsleme tekniklerini ulaştırma olanakları da artmaktadır. Bu süsleme tekniklerinin yaşatılması için öncelikle eski dönemlerdeki ahşap eserlerin korunması ve restorasyon işlemlerinin düzgün aslına uygun yapılması gerekmektedir. Orijinal ahşap eserlerin yok olmaya yüz tutmuş belirli kısımları “reproduksiyon” yöntemi ile uygun ahşap malzeme seçilerek aynı süsleme programıyla yapılmalıdır. Bunun için ahşap

süsleme tekniklerinin iyi analiz edilerek mahir ahşap ustaları yardımıyla uygulanma olanakları sağlanmalıdır. Artan yüksek teknoloji ve 3D CNC işlemleriyle birebir aynı görünüm elde edilmesine karşın yine de Anadolu Selçuklu'dan Osmanlı dönemi sonuna kadar üsluplaşmış ahşap süsleme tekniklerinin iyi analiz edilip unutulmaması için yeni mahir ustaların yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu durum tarihimiz ve kültürümüz bakımından oldukça önemlidir.

Kaynakça

Arascıklı, M. & Keskin, H. (2002). *Ahşap Süsleme Teknikleri*, Gazi Kitabevi (s.184-194), Ankara.

Bozer, R. (2006). Ahşap Sanatı Anadolu Selçukluları ve beylikler dönemi uygarlığı. A.U.Peker-K.Bilici (Ed.), Mimarlık ve Sanat içinde (s. 533-5419). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

R. Bozer, “15. yüzyılın ortasına kadar Anadolu Türk sanatında ahşap kapılar”, Doktora tezi, Sanat Tarihi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 1992.

C. Söğütü, “Bazı yerli ağaç türlerinin kündekâri yapımında kullanım imkânları”, Doktora tezi, Mobilya ve Dekorasyon Eğitimi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 2004.

Söğütü, C. Döngel, N. Togay, A. & Döngel, İ. (2014). İstanbul’da bulunan Mimar Sinan eseri cami ahşap kapı ve pencere iç kepenklerinin malzeme, boyut, süsleme ve yapım tekniği açısından incelenmesi. *Politeknik Dergisi*, 17(2), 49-57.

Ertunç, Ç. Ö. (2020). Anadolu Selçuklu taç kapılarında kavsara sistemleri. *Lale Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi*, (1), 74-83.

D. Yılmaz, “Türkiye’de geleneksel ahşap işçiliği ve çağdaş ahşap yontu sanatı”, Yüksek lisans tezi, Sanat Tarihi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 2001.

Eyigün, S. & Metin, A.B. (2007). Derin bir el mahareti kündekâri. *Skylife Dergisi*, Ağustos sayısı.

Özdemir, F. (1999). Kündekâri tekniğinin dekorasyonda uygulaması. 1. Ulusal Mobilya Kongresi, Ankara, Türkiye. 427-434.

Kürklü, G. (2011). Geleneksel Türk ahşap sanatı künde-kârî ve günümüz teknolojisine sahip atölye ortamında yapılabilirliği. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, 11(1), 13-20.

URL-1 (2022)
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/gezilecekyer/mahmut-pasa-cam>

İrteş, M. S. (1985). Kalemîşlerimiz ve Teknikleri. Sanat Çevresi Dergisi, S.84, İstanbul, 32-34.

Kantarcıoğlu, A. S. (1992). Ahşapüstü kalemîşi bezemelerin koruma yöntemleri, Türkiye-miz, Yıl:23, S.68, (s. 42- 47), İstanbul: Akbank Kültür Yayınları.

Karadeniz, E. (2019). İstanbul Selatîn Camilerinde Edirnekârî, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

M. Arslan, “Anadolu’da Selçuklu çağı camii ve mescit mimarisi”, Doktora tezi, Sanat Tarihi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye, 2017.

Ödekan, A. (1997). Edirnekârî. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.1, s. 508. İstanbul

Öney, G. (1970). Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahsap Teknikleri, Sanat Tarihi Yıllığı, c.3, (s.135-149), İstanbul.

Özay, Ç. (2020). Geometrik Kompozisyonların Tokat Yapılarındaki Ahşap Tavan Göbeklerine Yansıması; Mahmutpaşa Camii, Ulu Camii, Genç Mehmet Paşa Camii Örneği. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 15(1), 81-89.

Pala, İ. (2006). Mühr-i Süleyman, İslam Ansiklopedisi, c. 31, (s. 526), İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

R. Bozer, “15. yüzyılın ortasına kadar Anadolu Türk sanatında ahşap kapılar”, Doktora tezi, Sanat Tarihi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye, 1992.

İnce Gayberi, Ş. & Dalkılıç, N. (2021) Geleneksel Urfa evlerinin ahşap tavan yapım teknikleri ve süslemeleri. DUFED, 10(2), 133–146.

T. Acar, “Anadolu Türk mimarisinde tabhaneli camiler”, Doktora tezi, Sanat Tarihi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye, 2011.

Uçar, M. & İlden, S. (2017). Arnavutluk'taki Osmanlı dönemi mimarisinde Edirnekari bezeme örnekleri. Journal Of International Social Research, 10(54).

URL-2 (2023)
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecek-yerler/ulu-camii839501>.

Üçer, K. (2015). Türk kalemişi sanatında uygulama teknikleri ve metodları. IFAS Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu (12-13 Kasım 2015- Konya) Bildiriler, Konya: 84-89.

Dallal, Y. & Yaman, B. (2019). Erken Osmanlı mimarisinde kullanılan mukarnas biçimleri (İznik, Bursa, Edirne. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (42), 75-91.

KÜLTÜREL MİRAS OLAN CAMİLERDE AHŞAP SÜSLEME TEKNİKLERİ